

บทคัดย่อ

โครงการลดค่าใช้จ่ายในงานศพแบบมีส่วนร่วม ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเน้นการลดค่าใช้จ่ายในงานศพ ด้านการประหยัดค่าใช้จ่าย โดยมีรูปแบบของการจัดงานศพแบบเศรษฐกิจพอเพียง ได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลการจัดโครงการเมื่อครั้งอดีตกาลจนถึงปัจจุบัน ได้เรียนรู้ถึงสภาพของปัญหาหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาโดยการนำเอาฮಿತฮอยที่มีดีงามของคนในชุมชนที่ได้สืบสานกันมาเป็นเวลาเนิ่นนาน มาเป็นแนวทางและดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้ดีงามและสืบทอดกันไปโดยมีหลักการเน้นการประหยัดเป็นพื้นฐาน โดยวางวัตถุประสงค์ คือ เพื่อหาแนวทางลดค่าใช้จ่ายในงานศพโดยการมีส่วนร่วมชุมชนตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

กระบวนการวิจัย เน้นเก็บรวบรวมข้อมูลค่าใช้จ่ายในงานศพ การนำบทเรียนการจัดงานศพของชุมชนตำบลอุโมงค์ เพื่อหาแนวทางการลดค่าใช้จ่ายในงานศพของแต่ละชุมชน กำหนดเป็นข้อตกลงร่วมกันในระดับตำบล ปัจจัยเงื่อนไขและผลกระทบที่เกิดขึ้นของการลดค่าใช้จ่าย การสร้างแรงกระตุ้นให้กับสมาชิกในชุมชนได้เห็นข้อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น อันนำมาซึ่งความเข้าใจและความร่วมมือของคนในชุมชนในการมีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทางลดค่าใช้จ่ายในงานศพ

จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล สอบถามค่าใช้จ่ายที่ผ่านมาของพื้นที่ตำบลอุโมงค์พบว่าเดิมนั้นค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่ละครั้งในพื้นที่ตำบลอุโมงค์ค่อนข้างสูง เนื่องจากพื้นที่ตำบลอุโมงค์เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ค่อนข้างมีฐานะในระดับหนึ่ง ในช่วงก่อนดำเนินโครงการวิจัย ค่าใช้จ่ายงานศพโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในช่วง ๘๕,๐๐๐ – ๒๐๐,๐๐๐ บาทต่องาน ระยะเวลาในการจัด ๓-๕ วัน จากการเก็บข้อมูลในช่วงทำงานวิจัยพบว่า ค่าใช้จ่ายต่ำสุด ๒๙,๕๐๐ บาทมากที่สุด ๒๙๗,๕๐๐ บาท โดยเฉลี่ย ๑๑๙,๑๔๙ บาทต่องาน โดยค่าใช้จ่ายที่ลดลงส่วนใหญ่เป็นเรื่องค่าอาหาร เน้นการช่วยกันทำมากขึ้นโดยให้แม่บ้านพ่อบ้านเป็นคนดูแล มากกว่าการจ้างเหมาจากภายนอก ซึ่งค่าใช้จ่ายสูง แต่ยังมีการจ้างเหมาแบบโตะเงินบ้างบางงานในวันเผา การลดค่าใช้จ่ายเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ค่าใช้จ่ายส่วนอื่น ๆ เนื่องจากมีข้อกำหนดไว้ว่าหากเข้าร่วมโครงการต้องทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ คือ ๑. จะลดหรืองดเลี้ยงสุราหรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ในงานศพ ๒. จะพิจารณาลดหรืองดอาหารว่างที่ไม่จำเป็น ให้เป็นไปโดยประหยัดและเหมาะสม ๓. จะลดหรืองดการเลี้ยงน้ำอัดลมหรือหรือน้ำขวดทุกชนิดโดยจะเปลี่ยนน้ำเปล่าแทน ๔. จะไม่จุดพลุ ดอกไม้ไฟ และโคมลอย ในเวลากลางคืนตามความเชื่อที่ผิด ๆ และ ๕. ห้ามเล่นการพนันทุกชนิดหรือการจับฉลาก ซิงโซค ซึ่งเจ้าภาพที่เข้าร่วมจะมีป้ายติดไว้ในบริเวณงาน เพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ที่มาร่วมงาน แก่นำนักวิจัยพยายามอธิบายและเชิญชวนสมาชิกชุมชนเข้าร่วมโครงการ การเห็นความสำคัญ เห็นข้อดีของเสียของการลดค่าใช้จ่ายในงานศพ ซึ่งถือว่าเป็นงานบุญที่ไม่คาดคิดให้เกิดขึ้น เจ้าภาพก็มีความสุขใจอยู่แล้ว การต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น หรือจ่ายจนเป็นหนี้เป็นสินตามมาสร้างความเดือดร้อนและปัญหาต่าง ๆ ตามมาด้วย

การจัดการงานศพของชุมชนในตำบลอุโมงค์ มีกระบวนการดังนี้ คือ ๑) การรับสมัครเข้าร่วมโครงการแต่ละหมู่บ้าน โดยทำการประชาสัมพันธ์ประกาศรับสมัครครัวเรือนเข้าร่วมโครงการ การประสานความร่วมมือกับฝ่ายสำนักทะเบียนของเทศบาลในการรับแจ้งการตายของคนในชุมชน โดยการเข้าไปหาหรือพูดคุยและรับสมัครการเข้าร่วมโครงการอีกทางหนึ่งในกรณีที่ครัวเรือนยังไม่ได้เข้าร่วมรับสมัครเข้าร่วม ๒) การขับเคลื่อนการลดค่าใช้จ่ายในงานศพของชุมชนและเทศบาล เช่น การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การติดแผ่นป้าย การจัดเวทีระดมความคิดเห็น การสนับสนุนกิจกรรม ได้แก่ การสนับสนุนอุปกรณ์การจัดทำเครื่องต้นน้ำตมยาสมุนไพร(สมุนไพร) ให้แก่ชุมชน ในการนำไปใช้การเลี้ยงดูกันในงานศพ ๓) การเก็บข้อมูลค่าใช้จ่ายในงานศพ วิธีการเก็บและสรุปข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดการงานศพที่เกิดขึ้น ตลอดจนการจัดแบ่ง

หมวดหมู่ของค่าใช้จ่าย การเปรียบเทียบข้อมูลค่าใช้จ่าย และรายได้ของการจัดการงานศพ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการนำเสนอต่อชุมชนถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นค่าใช้จ่ายในด้านค่าอาหารที่มีมากกว่าค่าใช้จ่ายในด้านอื่น ๆ เนื่องจากรูปแบบการจัดทำอาหารในงานศพของชุมชนจะเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตที่ชาวบ้านในชุมชนจะมาช่วยกันทำโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น มาเป็นการจ้างเหมาร้านอาหารหรือร้านรับเหมาแทน ซึ่งธุรกิจร้านรับเหมานี้ เกิดขึ้นมากในสมัยนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะมาช่วยกันทำอาหารก็เริ่มหายไป ซึ่งอาจเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบจากอดีตดั้งเดิมที่ใช้วัสดุในท้องถิ่น มาเป็นวัสดุที่หาซื้อจากภายนอกทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลือง มากกว่าการจ้างเหมาอีก ส่วนค่าใช้จ่ายด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะค่าเครื่องดื่มนั้นเริ่มลดลง เนื่องจากมีการณรงค์ไม่ให้จัดเลี้ยงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานศพ ส่วนค่าพิธีกรรมส่วนใหญ่นั้นจะไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเจ้าภาพ แล้วแต่ฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าภาพที่มีอยู่ เจ้าภาพที่มีฐานะดีก็จะมีค่าพิธีกรรมสูง เจ้าภาพที่มีฐานะไม่ดีก็จะมีค่าพิธีกรรมไม่มาก

แนวทางการลดค่าใช้จ่ายในงานศพของชุมชนในตำบลอุโมงค์ตั้งแต่สถานที่ตายจนถึงเสร็จสิ้นการจัดการงานศพของแต่ละครัวเรือน ได้แก่

- การสนับสนุน และการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยจะต้องมีการประสานความร่วมมือกับเทศบาลและกับแกนนำบุคคลสำคัญที่มีบทบาทต่อการจัดการงานศพ การโฆษณาผ่านทางเสียงตามสาย ติดป้ายประชาสัมพันธ์
- การลงพื้นที่ในแต่ละชุมชนค้นหาข้อมูลในชุมชน โดยอาศัยกิจกรรมทางพุทธศาสนา การแจกเบี้ยยังชีพในแต่ละชุมชนเพื่อการทบทวน และสร้างความรู้ความเข้าใจการดำเนินการลดค่าใช้จ่ายในงานศพที่ผ่านมา และรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของชุมชนการลงพื้นที่ของเจ้าภาพที่เข้าร่วมโครงการลดค่าใช้จ่ายในงานศพแบบมีส่วนร่วม โดยการชี้แจงแนวทางปฏิบัติที่ดีที่เหมาะสมกับตำบลอุโมงค์อีกทั้งเป็นการรักษาวัฒนธรรมประเพณีและป้องกันส่งเสริมด้านสุขภาพและรักษาสิ่งแวดล้อมป้องกันมลพิษที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งเกิดกิจกรรมสืบทอดอุยสอนหลาน เพื่อสอนเพื่อนเช่นการทำกรวยดอกไม้ กว๋ยตั้นซ่าง เครื่องครัวทาน
- การประสานความร่วมมือกับผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการลดค่าใช้จ่ายในงานศพ เช่น พระสงฆ์ มัคทายก ผู้นำในชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) เพื่อขอความร่วมมือและเข้ามาเป็นกลไกสำคัญในการลดค่าใช้จ่ายในงานศพของชุมชน
- การเก็บข้อมูลในรายละเอียดของค่าใช้จ่ายด้านค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นการลงรายละเอียดของค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพทั้งหมด ที่ผ่านมาเป็นการเก็บข้อมูลที่ยังไม่ครอบคลุมทุกด้าน ในการขับเคลื่อนต่อไปจะมีการเก็บรายละเอียดทั้งหมดเพื่อจะได้ทราบถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง และจะสามารถนำมาเป็นข้อมูลสำหรับการขับเคลื่อนการลดค่าใช้จ่ายในงานศพที่สอดคล้องกับวิถีและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันของชุมชนต่อไป

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบกับการลดค่าใช้จ่ายงานศพ **ปัจจัยทางด้านจิตใจ** ในการจัดทำโครงการลดค่าใช้จ่ายในงานศพเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและ โดยคนตายไม่ขายคนเป็น แต่การจะทำให้ประชาชนในชุมชนยอมรับต้องมีการทำแบบค่อยเป็นค่อยไปไม่ได้ทำแบบบังคับ การรักษาประเพณีวัฒนธรรมที่สืบสานกันมานานเราต้องมีการช่วยกันรักษาให้ดั่งเดิม โดยไม่กระทบต่อจิตใจเจ้าภาพ เพราะการทำบุญในเรื่องนี้เป็นการทำบุญครั้งสุดท้ายที่จะทำให้คนที่เรารักไปสู่สุวรรสวรรค์ เจ้าภาพก็จะจัดงานให้ดีที่สุด เพื่อจะได้ไม่ต้องมาเสียใจในภายหลัง **ปัจจัยทางด้านสังคม** ในปัจจุบันสภาวะเศรษฐกิจและการมีวิถีชีวิตในสังคม ประชาชนส่วนใหญ่ที่ประสบกับการนำเอาจารีตประเพณีวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัวและสังคมมาปรับใช้ โดยไม่มีกระบวนการที่เข้าใจและเป็นประเพณีเอาแบบอย่างไม่ถูกต้องมาใช้หรือจำยอมกับคำร้องขอของญาติแลเพื่อนบ้านโดยไม่ยึดหลักของการประหยัดและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามและถูกต้อง ทำให้เกิดปัญหาในเรื่อง

ค่าใช้จ่ายในครอบครัว ทำให้เกิดหนี้สินของครัวเรือนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการทำบุญของคนในครอบครัว ที่เสียชีวิตซึ่งถือว่าเป็นงานที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ข้อเสนอแนะ ในการจัดกิจกรรมโครงการลดค่าใช้จ่ายในงานศพของชุมชนตำบลอุโมงค์ อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เป็นการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาด้านการประหยัด ประกอบทั้งเป็นการอนุรักษ์สืบสานประเพณีอันดีงาม เป็นงานวิจัยที่ต้องมีการศึกษาเรื่องราวในอดีต ความเป็นมา ความสำคัญ หลักฐานที่นำมาอ้างอิง ซึ่งข้อมูลที่ได้รับบางครั้งยังไม่ชัดเจน ซึ่งคนรุ่นเก่า ๆ ที่ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่ง การดำเนินงานยังคงต้องศึกษา พยายาม อดทน เพื่อให้สอดคล้องและขับเคลื่อนสู่เป้าหมายของโครงการอย่างสมบูรณ์แบบต่อไป การจัดทำโครงการนี้ขาดความต่อเนื่อง ควรมีการวางแผนและการออกแบบการทำงานให้เป็นรูปให้รัดกุม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและแสดงผลได้ชัดเจนมากที่สุด

จากการศึกษาโครงการและดำเนินการวิจัยทำให้ได้ทราบถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อโครงการโดยเฉพาะผู้นำองค์กรนายกเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานแม่บ้าน ผู้นำทางพิธีกรรม(พ่อออกแม่ออก)และผู้นำด้านความศรัทธา เจ้าอาวาส มัคทายก อีกทั้งวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งเป็นการรับวัฒนธรรมนี้ได้ง่าย เพราะการคมนาคมสะดวกควรใช้ข้อมูลที่ได้เป็นฐานในการพัฒนาโครงการ รูปแบบและกลวิธีในการให้ความรู้กับนักวิจัยและสร้างเสริมทัศนคติที่เหมาะสมแก่ประชาชนในเขตเทศบาล และการขยายผลการดำเนินโครงการสู่พื้นที่อื่นที่สนใจหรือปฏิบัติเหมือนกันการแลกเปลี่ยนระดับเครือข่าย ทำให้การขับเคลื่อนมีแนวร่วมจากนอกพื้นที่ซึ่งการคืนข้อมูลสู่ชุมชนทำให้เกิดพลังความเชื่อมั่นสู่การปฏิบัติที่ดีบรรจุอยู่ในแผนชุมชนและขยายผลไปยังกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีอื่นได้ เช่น งานลอยกระทง งานปีใหม่เมือง งานบุญต่างๆ งานแข่งขันกีฬาชุมชนสัมพันธ์ต่อไป